

TÜZKŐ PÉTER IGAZSÁGÜGYI SZAKÉRTŐ

Az ország egész területére kiterjedő illetékességgel:
kulturális javak ár és értékbecslése

Megbízó:
MINISZTERELNÖKSÉG
Budapest, 1055
Kossuth Lajos tér 1-3.

Adószáma: 15775292-2-41

Szakértői ügyszám:
TP-0124 /2017.

IGAZSÁGÜGYI SZAKÉRTŐI VÉLEMÉNY

A szakvélemény 16 számozott oldalból áll.

Készült: 3 példányban

Kapják: 2 példányt a megbízó
1 példányt a szakértői irattár

Készítette:

TÜZKŐ PÉTER
igazságügyi szakértő
kulturális javak piaci ár- és értékbecslése
/010606/

I. MEGBÍZÓ:

MINISZTERELNÖKSÉG
Budapest, 1055
Kossuth Lajos tér 1-3.

Adószáma: 15775292-2-41

II. FELADAT

A szakértő feladatai az alábbi:

A szakértő végezze el a GF/SZKF/82/2/2017. ikt. számú megbízási szerződés 1. számú mellékletében megjelölt kulturális javak körébe sorolható műtárgyak: Aba-Novák Vilmos: *Lengyel-magyar barátság* - *Pannó-sorozat a varsói magyar kiállítás előcsarnokához* című alkotás(ok) értébecslését. Az értébecslés során vizsgálja az alkotás(ok) szerzőiségét.

III. A SZAKÉRTŐI VIZSGÁLAT MÓDSZEREI, ÁLLTALÁNOS MEGÁLLAPÍTÁSOK

A műtárgyak szakértői vizsgálatát és tárgyleírását, az előzetes műtárgylista megismerését követően a helyszíni szemle során készítettem el. A szemle során - a feladatnak megfelelően - vizsgáltam a pannó-sorozat minden darabját. Objektív és szubjektív festményvizsgálati módszerekkel elvégeztem a művek tényleges fizikai vizsgálatát, állapotfelmérését végeztem, majd a szakvélemény elkészítéséhez szükséges adatgyűjtést kezdtem.

Aba-Novák Vilmos: *Lengyel-magyar barátság* - *Pannó-sorozat a varsói magyar kiállítás előcsarnokához* című alkotásának szakértői vizsgálata, értékelése és bemutatásán túl, a művek művészettörténeti igényű feldolgozását a megbízó feladatban nem határozta meg, így ez a szakvéleményben nem valósul meg.

A szakértői véleményem kialakításakor a műtárgyak hazai és nemzetközi szakértői gyakorlatban elfogadott legfontosabb értékmeghatározási szempontjait használtam amelyek:

- az alkotó ismertsége, elismertsége, művészettörténeti besorolása
- hazai műtárgypiaci összehasonlítások alapján kialakított becsértéke
- a műalkotások állapota
- a műalkotás minősége, kvalitása
- a műalkotás provenienciája, eredetisége
- a műalkotás témája
- a műalkotás, művészettörténeti és művelődéstörténeti jelentősége

Elsődleges feladatomban Aba-Novák Vilmos: *Lengyel-magyar barátság* című öt darabos pannó-sorozatának értébecslését kaptam. Szakvéleményemet a rendelkezésemre bocsájtott dokumentumok, a szemle során elvégzett vizsgálatok, valamint a fent leírt vizsgálati szempontok alapján alakítottam ki.

A szakértői vélemény elkészítéséhez felhasználtam az elektronikusan elérhető releváns adatbázisokat, a művészre és a konkrét műalkotásra vonatkozó egyéb tanulmányokat.

IV. Értékelés

Az alkotó ismertsége

Aba-Novák Vilmos (Budapest, 1894. március 15. – Budapest, 1941. szeptember 29.) magyar festő, grafikus, a modern magyar festészet egyik legeredetibb tehetsége. 1912–14 között a budapesti Képzőművészeti Főiskolán tanult, majd dolgozott a szolnoki művésztelepen és Nagybányán. 1928–30-ig a Római Magyar Akadémia ösztöndíjasa, 1939-től a budapesti Képzőművészeti Főiskola tanára. Murális technikával készült alkotásaiból fennmaradt alkotásai a magyar festészettörténet egyedülálló festői hagyatéka közé tartoznak. A pannó-sorozatokról kevés maradt fenn a II. világháborút követő kultúrpolitikai irányváltás okán.

Az életmű ezen szakaszában készült kompozíciók többsége a történelmi keresztény Magyarország egyházi, majd a világháború közeledésével egyre fontosabb politikai - világi ábrázolása a nem kívánatos kategóriába sorolta a művész monumentális remekműveit az 1945 utáni időszakban.

Ennek a szemléletnek „köszönhetően” mára Aba-Novák Vilmos, most vizsgált művéhez hasonló, az 1930 éveket követő időszakból származó monumentális kompozíciói szinte eltűntek, vagy olyan nagy mértékben sérültek, hogy csak komoly restaurátori beavatkozást, átfestést követően váltak bemutathatóvá.

A rövid életű alkotó utolsó éveiből származó pannó-sorozatok közül a most vizsgált alkotás történelmi indíttatású témáját és technikai megoldásait nagyban visszatükröző és nagy hasonlóságot mutató műve a magyar-francia történelmi kapcsolatokat bemutató alkotása, amelyek az 1937-es párizsi világkiállítás magyar pavilonjának falképei voltak. Ezt az alkotást leszámítva az életmű több ebből a periódusból készült pannó terve vagy nem valósult meg, vagy eltűnt, vagy megsemmisült.

A most felbukkanó pannó-sorozat értékét emeli, hogy az életmű egy fontos, eddig elveszettnek hitt, lappangó darabja bukkant fel.

Aba-Novák Vilmos alkotásainak értéke a hazai műtárgypiacon

Aba-Novák Vilmos a hazai műtárgypiac legkeresettebb alkotói közé tartozik. Festményeinek legszebb darabjai, főművei az életművön belül elkülönülő periódusok mentén, egy-egy jelentős hazai festőiskolához jól köthetően mutatják meg festészetünk történetét. Aba-Novák Vilmos életművén belül a nagybányai tájképfestészen alapuló művek, vagy a neoklasszicista tendenciákat összegző, a Római Iskolához tartozó képek egyaránt a magyar modern festészet legszebb, legértékesebb művei közé tartoznak. Ezek a művek szerepelnek az 1990 után újjáéledő mai magyar műkereskedelem legkeresettebb alkotásai között is és Aba-Novák jelentős műveit az árverések rekord leütési árai között is megtaláljuk.

A *nagy vurstli* (tempera, vászon, 166x230 cm) című, 1930-ban festett alkotása 110 millió forintos vételáron cserélt gazdát 2009-ben. A tavalyi év kiemelkedő értékesítései között szerepelő *Rálátás Felsőbányára* című alkotásáért 74 millió forintot fizetett vásárlója. Aba-Novák főművei mára közgyűjtemények és magángyűjtemények féltett darabjai, a magyar műtárgy kereskedelemben egyre ritkábban bukkannak fel. A felbukkanó művek értékesítése során kialakuló árszínvonal Aba-Novák Vilmos hagyományos értelemben vett műtermi festményeit a legdrágábban jegyzett hazai festők, Csontváry Kosztka Tivadar és Munkácsy Mihály alkotásainak értéksávjába emeli. Aba-Novák ezen

festményei az életmű egyik fontos, nagyobb számban fennmaradó részét képezik, és elsősorban festészeti problémák és programok megvalósítása, valamint polgári megrendelések inspirálta művek.

A művész már bemutatott, 1930-as évektől induló falfestészeti törekvései az alkotó olyan műveit tartalmazzák, amelyek a megfogalmazott téma, a kivitelezés monumentalitása, a művelődéstörténeti, politikatörténeti, művészettörténeti narratíva és a magas szintű technikai megvalósítás okán értékben a műkereskedelmi piacokon értékelt művek fölé helyezhetőek.

2009-ben árverezett A nagy vurstli (tempera, vászon, 166x230 cm Jelzés nélkül) című, 1930-ban festett alkotása 110 millió forintos vételáron cserélt gazdát

A magyarországi árverési eredményeket, leütési árakat áttekintve elmondhatjuk, hogy a hazai műtárgypiacon kimagasló minőségű alkotásokért ma már 100 millió forintos nagyságrendű összeget kell kifizetnie a vásárlóknak. A 2016. év legdrágábban eladott festménye, Tihanyi János Lajos *Pont St.*

Michel című alkotása, mely 204 millió forintos értéken kelt el. Ez az ár nemcsak Tihanyi festészetén, de a magyar fauvizmus körében is kimagasló rekordár, mely jól mutatja a piac javuló tendenciáját. Ugyanakkor megállapítható, hogy a becsült forgalmi értékekre is hatást gyakoroló aukciós árak nagy szórást mutatnak akár tárgyéven belüli összehasonlításban is. Ennek oka az előre nehezen kalkulálható vevői szándék és költési szokások mellett, a műtárgyprofilra jellemző szubjektív értékítélet.

Aba-Novák Vilmos vizsgált váló pannó-sorozata határokon átívelő konkrét történeti témájában egyedülálló képzőművészeti alkotás. Olyan mű, amely programadó, múzeomalapító erővel rendelkező korlenyomata régióknak. Egymagában képes nemzeti emlékhelyként, egy komplett emlékműként funkcionálni. A pannó-sorozat egy egyes darabjainak értéke véleményem szerint a Magyarországon született legmagasabb árverési árakkal egy szintre helyezhető.

A műalkotás állapota

Az ötdarabos festményciklus hatalmas méretű. A vásznak mérete darabonként: 215 x 234,5 cm. A teljes pannó mérete 2,15 X 11,77 m. A műalkotás tempera technikával készült vászon hordozóra, a semleges hátteret adó ezüst hengerelt ezüsfüst.

A szemle alkalmával kivételes és különleges élmény volt a festmény-ciklust egyben látni. Az alkotás hosszú lappangás után kerülhet ismét a nagyközönség elé. A műveket, hogy megőrizték az utókornak, és hogy rejtve maradjon az 1945. utáni kultúrpolitika elől, minden bizonnyal feltekert állapotban kellett tárolni, hiszen ekkora méretű alkotások máshogyan nem vészelhették át az elmúlt évtizedeket. Az alkotások vizsgálata során megállapítható volt, hogy a művek különleges bánásmódnak, a szakszerű tárolásnak és/vagy a szerencsének köszönhetően nem károsodtak, állapotuk kifogástalan. Hajtásnyomok, pergések nem láthatók a felületeken. Aba-Novák Vilmos más, hasonló, fennmaradt művei mára már nagy részben többször restaurált alkotások, amelyek esetében a sérülések, beavatkozások mértéke komoly értékcsökkenést jelent az alkotás piaci értékének megállapításakor. Az értékelésnél külön értéknövelő tényezőként kezeltem, hogy az ötdarabos pannó-sorozat kitűnő állapotban marad fenn.

A műalkotás provenienciája, a szerzőiség kérdése

Túzkó Péter igazságügyi szakértő
2049 Diósd, Ligetszépe utca 70/A
email: szakertes.tuzko@gmail.com

A műalkotások eredetiségének vizsgálata során egyik legfontosabb szempont a műalkotás életműben történő elhelyezése, az alkotás létrejöttének körülményeinek tisztázása, a művész és megbízó kapcsolatának feltárása. A biztosan datált alkotások, a kiállítások és az azokról készült katalógusok és fényképes beszámolók a legmegbízhatóbb eredetigazolási forrásoknak számítanak a hazai és a nemzetközi szakértői gyakorlatban. A pannó-sorozat az 1939. április 22-én megnyitott varsói magyar képzőművészeti kiállítás részeként, a tárlatot befogadó helyi Múcsarnok központi termében kapott helyet. A lengyel köztársasági elnök, Ignacy Mościcki és a magyar kormányzó, Horthy Miklós által védnökölt tárlat grandiózus megnyitóján a lengyel politikai elit a legmagasabb szinten képviseltette magát: az ünnepélyes eseményen az elnökön kívül a kultuszminiszter, a külügyi államtitkár, a volt budapesti nagykövet, valamint tábornokok és a lengyel arisztokrácia színe-java is megjelent. Magyar részről többek között Ugron Gábor, az irodalmi és művészeti tanács elnöke, Jalsovitzky Károly államtitkár, Say Géza osztálytanácsos, Gerevich Tibor, a kiállítás kormánybiztosa és maga Aba-Novák Vilmos vett rész a vernisszázson. Az eseményről beszámol a Vasárnapi Újság 1939. júniusi száma. A beszámoló számos fotót is közöl az alkotásról. Ez a beszámoló a mű egyértelmű provenjenciája, a festmények eredetiségét minden kétséget kizáróan igazolja.

Aba-Novák Vilmos életműve mára szakmailag az egyik legjobban feldolgozott életművek közé tartozik. A művész alkotói periódusainak minden állomása ismert. Eredeti alkotásai túlnyomó része publikált, igaz ez a még lappangó alkotásokra is, így Aba-Novák Vilmos festői hagyatéka az egyik legnagyobb biztonsággal vizsgálható az eredetiség szempontjából.

A festőművész alkotásai közül a murális technikával, falfelületekre készült művek és a nagyméretű pannók egyáltalán nem számítanak hamisítási célpontoknak.

Az 1930-évektől felgyorsuló állami és egyházi megrendelésekre készülő murális művek csoportjába tartozó képek és pannók - kivitelezési technikájuk, méretük – okán a szerzőiség szempontjából nem kérdéses alkotások.

Monumentális alkotások az Aba-Novák Vilmos életműben

„Kimondom, ahogy gondolom: a jövő piktúrája a fal.” Aba-Novák Vilmos 1931 tavaszán publikálta a Magyar Művészet hasábjain Vallomás című írását. Ebben az írásban már érezhető elszántsággal fordul a murális technikák és a nagyméretű pannók felé, amelyekkel, majd az évtized végén megalkotja a most felbukkanó lengyel – magyar barátság eszméjét bemutató alkotását is.

Aba-Novák Vilmos első, nagy murális megrendelése a szegedi Demeter-torony kifestésére szólt, s a Dóm tér grandiózus kialakításához kapcsolódott. A középkori eredetű, a XIII. század első felében épült torony keresztelőkápolnaként funkcionált, ebbe komponálta Aba-Novák első köztéri munkáját, amellyel a rákövetkező évben Páduában elnyerte az Egyházművészeti kiállítás aranyérmét.

Jászszentandrás katolikus temploma 1933-ban készült el, és mind a papság, mind pedig a hívek tiltakozással vegyes elismeréssel fogadták. Később az ellenkezők elcsendesedtek, s mára már büszkén mutogatják templomukat. Ettől kezdve sorakoztak a nagy falfelületet jelentő köztéri munkái: Városmajor, Szeged, Székesfehérvár, Pannonhalma. Majd a legfontosabb állami megrendelések: az 1937-es párizsi világkiállítás magyar pavilonjának falképei: *A magyar-francia történelmi kapcsolatok* és a közelmúltban előkerült, *Lengyel-magyar barátság - Pannó-sorozat a varsói magyar kiállítás előcsarnokához*. Itt fontos megjegyeznünk, hogy a vizsgált művek az egyik legfontosabb helyen, Lengyelországban, Varsóban, 1939-ben már kiállításra kerültek, kifejthették hatásukat, Magyarországon azonban még soha nem voltak bemutatva.

Ezen alkotások technikai előkészületeiben nagy szerepet kapott a Patkó Károlytól eltanult tempera technika, melyet bravúros rajzkészségével továbbfejlesztett. A tempera nyers, tiszta, nagy erejű színei, a hatalmas figurális kompozíciók kifejező és tulajdonképpeni leegyszerűsítése, sematizálása, mind a hatalmas felületeken kibontakozó alkotások narratíváját segítő festőtechnikai megoldások.

A magyar-francia történelmi kapcsolatok (Az 1937-es párizsi világkiállítás magyar pavilonjának falképei).

A műalkotás témája

A képzőművészet és politika összefonódása egyidős a művészettel. Nyilvánvaló, hogy számos műalkotás létrejöttét évszázadokon keresztül az aktuális hatalmi struktúra kezdeményezte. Aba-Novák Vilmos egyházi és állami megrendelések jegyében alkotott **történelmi** kompozíciói ma művelődéstörténetünk, művészettörténetünk és egyetemes kultúránk fontos és kiemelkedő tárgyi emlékei.

A most bemutatásra kerülő alkotás témáját vizsgálva egyértelműen felmerül annak kérdése, hogy Aba-Novák tehetségét a kor politikai céljai szolgálatába állította, és ezen kompozíciói tükrözik az állami megrendelések propaganda ízét. Ugyanakkor a művészettörténetben számos, a propaganda jegyében megszületett alkotást ismerünk. Ezen alkotások időben közelebb eső emlékei jobban, míg évszázadokkal korábban készült tárgyi emlékek esetében kevésbé érezzük az eredeti megrendelői szándékot.

A trianoni Magyarország teljes elszigetelődését gyakorlatilag az 1925. évi londoni képzőművészeti tárlat és sikere oldotta fel elsőként. Ezt felismerve a két világháború közötti időszak fontos kommunikációs eszköze lett a magyar képzőművészet. Az alkotók kimagasló támogatása, vagy akár

festőiskolák (pl. Római Magyar Akadémia) létrehozása a magyar képzőművészet utolsó nagy aranykorát eredményezte az időkban. A képzőművészet aranykora és Magyarország második világháborúba sodródásának kétségbeesett megállítási kísérlete az a történelmi pillanat, amely a most vizsgált művön kimerevedik és megelevenedik előttünk. Aba-Novák Vilmos alkotása olyan erővel sugározza felénk ezt a történelmi pillanatot, amely mai szemmel nézve is érezteti az 1939. évi Magyarország sorsát. Aba-Novák Vilmos a lengyel-magyar barátság eszméjét közös történelmünk elmesélésében fejezi ki az ötdarabos festményciklus vásznain.

A kompozíció középpontjában katonák, magyar és lengyel katonák próbálják megállítani a háborút, a náci agressziót. Ezeknek a katonák arcoknak a tekintetében mindannyiunk felmérheti, hogy Magyarország 1939-ben milyen politikai kényszerűségben sodródik.

A kompozíció jobb és bal oldalán a magyar és lengyel történelem kiemelkedő alakjai sorakoznak: Horthy Miklós mellett József Pilsudski, Báthory István, Bem tábornok, I. Ulászló, Károly Róbert, Sobieski János és a szentté avatott lengyel királynő, Hedvig.

Az 1939. évben megrendezett képzőművészeti kiállítás programadó főműveként felfogható alkotás egyértelműen kifejezte Magyarország álláspontját a német katonai és politikai elvárásokkal szemben. A kompozíció egyik értéke, hogy az alkotáson Horthy Miklós kormányzó személye is ábrázolásra

került. A magyar történelem eddig lezáratlan, sok ellentmondással küzdő, feldolgozatlan időszaka vezetőjének portréja nagyon ritkán bukkan fel jelentős képzőművészeti alkotáson. Az alkotás fontos láncszeme lehet a korszak feldolgozásában és elfogadásában, megértésében - mindannyiunk számára.

A festmény történelmi jelentőségét, művelődéstörténeti értékét mutatja, hogy Hitler későbbi határozott kérésére és revíziós ajánlatai ellenére sem engedte meg Magyarországnak, hogy a lengyel határ felé vonuló német hadsereg használhassa az észak-magyarországi vasútvonalakat, sőt a támadás szeptember elsejei megindulása után Teleki Pál titokban magyar légiót szervezett a megtámadott lengyelek fegyveres támogatására. Ezzel párhuzamosan Magyarország megnyitotta határát a menekültek több mint 100 ezres áradata előtt, melynek egy része tovább vonulva csatlakozott a németek ellen harcoló brit-francia erőkhöz, másik része pedig a 44-es német megszállásig háborítatlanul élvezhette Magyarország vendégszeretetét.

Az alkotás értékelésénél a történelmi cselekedetté váló hősiesség a műalkotás létrejöttét követően is, és talán pont e pannó-sorozatnak köszönhetően sok ember életét változtatta meg. Hatással volt hazai politikusainkra, döntéseikre így történelmünk alakulására. Kevés olyan képzőművészeti alkotásunk van, amely hasonló erővel volt képes hatni alakuló közös jövőnkre.

Az ábrázolt téma rendkívüli értéke, hogy a magyar történelem legvérszörhesebb éveiben született, erőt és akaratot mutatva egy jobb világ létrehozására.

V. Egyéb szakértői értékelési szempontok

Hazai analógiák a pannó-sorozat értékeléséhez

Aba-Novák Vilmos öt darabos, a lengyel-magyar barátságot bemutató pannó-sorozatának értékelése okán kijelenthetjük, hogy későbbi bemutatása során az a magyar vizuális kultúrába mélyen beépülő, közös emblematikus festészeti emlékeink, a *Feszty-körkép* vagy a *Munkácsy-trilógia* sorába léphet.

A *Feszty - körképet* Feszty Árpád és számos festősegédje készíti el a milleniumi ünnepekre. Az alkotás az átadást követően több külföldi kiállításon mutatja be a magyarság fontos történelmi pillanatát. A művet monumentalitása mellett a hasonló sors is Aba-Novák most tárgyalt képe mellé helyezi. A Feszty-körkép számos beázást, bombatalálatot, és szakszerűtlen tárolást átvészelve 1970-ben kerül bemutatásra. Az akkori politikai döntés, amely megmentette számunkra ezt a képzőművészeti alkotást, ma mindannyiunk számára közös és felbecsülhetetlen értékkel bíró igazodási pont. Az 1970-es években született határozat, amelyben döntöttek a Nemzeti Történelmi Emlékpark építéséről Ópusztaszeren - jó döntésnek bizonyult.

Az alkotás művelődéstörténeti, kultúrtörténeti szempontból is kiemelkedő képzőművészeti alkotásunk. A mű méltó bemutatása, és a múzeumalapítási szándék fontos pillanata a műalkotás értékének meghatározásában. A megnyílt Nemzeti Történelmi Emlékparkba látogatók, a festményt megtekintő honfitársaink és külföldi vendégeink egyedülálló élmény keretében ismerik meg történetünket. Az alkotást évente több tízezren látogatják, milliárd forintos árbevételt eredményezve. Aba-Novák Vilmos közelmúltban felbukkant pannó-sorozata, hasonló, múzeumalapításra alkalmas főmű. A magyar képzőművészeti alkotások vizsgálata során mindenképpen meg kell említenünk a Debreceni Déri Múzeumban elhelyezett legismertebb festmény együttesét, a három műből álló, de a közelmúltig egységként kiállított *Munkácsy-trilógiát*.

A festmények Krisztus és vádlói konfliktusát, végkifejletként pedig az *ige* beteljesedését, Krisztus kereszthalálát jelenítik meg. A művek közös bemutatásának egyik különlegessége, hogy maga Munkácsy sem látta együtt a három, bibliai témát feldolgozó festményét. A Jézus életét megörökítő

sorozat darabjai első alkalommal 1995. augusztus 25-én, a Déri Múzeumban voltak láthatók együtt. A három képből Az *Ecce Homo* 1930-tól látható a Munkácsy Teremben, míg a *Krisztus Pilátus előtt* 2015 májusától volt újra megtekinthető Debrecenben. A *Golgota* tulajdonosával jelenleg is folynak az egyeztetések a vételár körül. Az alkotás becsült forgalmi értéke 1,5 – 2 milliárd forint között lehet.

Ebben az esetben is érdemes kiemelni, hogy a három alkotás esetében mindannyiunkban megfogalmazódik, hogy bemutatásuk hatalmas nemzeti érték, amely egy múzeumi környezetben, hosszútávon jövedelmező bevételi forrása, emblemikus igazodási pontja lehet egy városnak, egy régióknak vagy egy országnak.

Nemzetközi példa a pannó-sorozat értékeléséhez

Nemzetközi összehasonlításban elhelyezve az alkotást a szinte egy időben születő, hasonló politikai megrendelésre készült Picasso alkotást, a *Guernicat* tekinthetjük, melynek bemutatására az 1937-es Párizsi Nemzetközi Művészeti Kiállításon (melyet a Világkiállítás keretein belül rendeztek meg) került sor, amikor is a spanyol pavilon szinte teljes alsó szintjét elfoglalta. Ezután az akkor még felgöngyölhető vásznat az amerikai kontinensre utaztatták és San Franciscóban, a Modern Művészetek Múzeumában állították ki, ahol 1939 augusztusában és szeptemberében volt megtekinthető. Mivel ez csak időszakos kiállítás volt, még ez év novemberében átszállították a *Guernicát* a New York-i MoMA-ba, az ottani kiállításon közel háromszázötven mű volt látható a festőtől. Ezt követően a kép megkezdte majdnem két évtizedes vándorlását Amerika különböző múzeumi és időszakos kiállításai között.

A '60-as évekre nyilvánvalóvá vált, hogy a hatalmas méretű olajfestmény nem visel el több megpróbáltatást, számos helyen megsérült a csomagolások és szállítások következtében, szakszerűtlenül restaurálták és még egy graffiti támadást is elszenvedett. A spanyolok szerették volna végérvényesen hazájukban látni a képet, ez azonban Picasso kívánsága miatt akkor még nem volt lehetséges. A festő szerette volna ugyan, ha a kép szülőhazájába kerül – mint mondta, a *Guernica* a spanyol néphez tartozik – viszont kikötötte, hogy csak Francisco Franco diktátor halála után kerülhet egy demokratikus Spanyolországba. Hosszas egyeztetéseket követően, Franco halála után hat évvel, 1981-ben a *Guernica* hazaérkezett Madridba. Azóta a *Guernica* nemzeti ereklye Spanyolországban, egy önálló emlékmű és nem mellékesen folyamatos bevételi forrás.

VI. ÖSSZEGRÖZÉS:

Aba-Novák Vilmos öt darabból álló festményciklusa, a *Lengyel-magyar barátság - Pannó-sorozat a varsói magyar kiállítás előcsarnokához* című alkotása 7 évtizednyi lappangás után került a közelmúltban elő. Az alkotások 1939-es bemutatását követő évtizedekben bújtatva, rejtve voltak a nagyközönség és a szűk szakma előtt. A hosszú rejtett időszak ellenére az alkotások kitűnő állapotban maradtak ránk mostani felbukkanásukig.

A kivételes alkotás Aba-Novák Vilmos, 1930 évek után felfutó, monumentális munkáinak sorát zárja. Az életmű legjelentősebb falképei az 1933-as jászszentandrásai templom freskói, majd ettől kezdve egymás után következtek a nagy falfelületet jelentő köztéri munkái: Városmajor, Szeged, Székesfehérvár, Pannonhalma.

Most felbukkanó alkotásához az 1937. évi párizsi világkiállításon bemutatott, *Magyar-francia történelmi kapcsolatok* című pannói hasonlatosak. Aba-Novák Vilmos murális munkái és pannói különösen nagy károkat szenvedtek az 1945 utáni időszakban, fennmaradt falfestményei és pannói ma felbecsülhetetlen értéket jelentenek. Ezeket a kivételes egyházi és politikai karakterű megrendeléseket nem lehet azonosítani Aba-Novák Vilmos műkereskedelemben fellelhető alkotásaival. A műkereskedelmi értékesítésben jellemzően az alkotó atelier-pikturái keringenek. Ezek közül a jelentősnek számító alkotásai a legdrágább alkotók értéksávjában kelnek el, amelyet 100 millió forintos értéksávban jelölhetünk meg.

Véleményem szerint ezen alkotások elsősorban Aba-Novák Vilmos művészetének elismertségét, művészettörténeti fontosságát mutatja meg számunkra. Monumentális munkáinak értékelése során számos olyan értéknövelő tényezőt emelhetünk ki, amelyek ezen munkák sorába tartozó pannó-sorozat öt alkotásának értékét az eddigi a műkereskedelmi értékesítések fölé helyezi.

Hazai összehasonlításban az önálló múzeumalapításra is alkalmas művek körébe: *Feszty-körkép*hez, vagy a Debreceni Déry Múzeum *Munkácsy – trilógiájához* hasonlíthatjuk. A hasonlított művek értéke nem csupán az évenkénti több tízezer látogatóban mérhető belépőjegyein mérhető. Mindkét alkotás hatalmas méretű, kultúrtörténetünk, múltunk, művészettörténetünk, kollektív értékeink közé tartozó, képzőművészeti remekmű.

A most felbukkanó Aba-Novák Vilmos pannó-sorozat a *Guernicához* hasonló helyet tölthet be a közeljövőben. Alkalmas önálló múzeum alapításra, ezáltal bevételek generálására, betölthet igazodási pontot a közös múlt feldolgozásában hazánk és a környező országok számára. Segíthet egy mélységében nem ismert politikai időszak feldolgozásában, megértésében. A *Guernica* értékének megállapításakor sem csak a jelentős Picasso művek 100 és 200 millió dollár (28-56 milliárd forint) közötti ártartománya a viszonyítási pont, de az az eszmei érték is, amit nemzeti ereklyeként megtestesít a spanyol nép számára, és nem mellékesen az a bevételi forrás, amit az oda látogató turisták milliói jelentenek. Nem kérdés, hogy a lengyel-magyar barátságnak, százezernyi katona, asszony, gyerek, keresztény és zsidó megmentésének emlékhelyet állító, kiemelkedő művészi értékkel, vizuális erővel bíró alkotás hatalmas turisztikai vonzerőt jelentene nem csak a magyarok, de lengyelek milliói számára is.

A fentiekre alapozva Aba-Novák Vilmos: *Lengyel-magyar barátság - Pannó-sorozat a varsói magyar kiállítás előcsarnokához* című alkotásának öt nagyméretű művének egyenkénti becsértékét 240 000 000 – 280 000 000 forintban határozom meg.

Budapest, 2017. február 14.

Tűzkő Péter igazságügyi szakértő
2049 Diósd, Ligetszépe utca 70/A
email: szakertes.tuzko@gmail.com

TÜZKŐ PÉTER
igazságügyi szakértő
kulturális javak piaci ár- és
értékbecslése
/010606/

KAROL

ROBERT

JADWI-

-GA

JUŻ PRZESZŁO
100 LAT
PODLEGŁOŚCI
POLSKI

PRZECIEM
CIEŁA CHRZEŚ
CIANSTWA WYM
NIE SPOŁY
SIĘ LOSY POL

SKI I WĘGIER
ŚW WOJCIECH
BYŁ NASZYM I
WA SZYM AP
TOŁEM

PRZETWIERDZIŁ
NIC PAŃSTWA
GO PODCZAS
NIA NIAŁO
DZIAŁAŁO
WĘGIERSTWA

MAŁY NA ZIE
WYSTĘPIŁ
PRZETWIERDZIŁ
WĘGIERSTWA
ROBERTA ZNA
CZESNO KRYZACI

W ROKU 1918
WŁADZĄ W
DIA W BITWIE
NIAŁO CHRYŚ
I POLSKI

W ROKU 1918
WŁADZĄ W
DIA W BITWIE
NIAŁO CHRYŚ
I POLSKI

W ROKU 1918
WŁADZĄ W
DIA W BITWIE
NIAŁO CHRYŚ
I POLSKI

W ROKU 1918
WŁADZĄ W
DIA W BITWIE
NIAŁO CHRYŚ
I POLSKI

W ROKU 1918
WŁADZĄ W
DIA W BITWIE
NIAŁO CHRYŚ
I POLSKI

PANOWA
NIE LUDZIE
KA VE CIE
SKIE GO
POLSKIE
GOTOWAŁO
PIENIOWAŁO
KI JADWIGI
JEGO WRAZ
EAWENI
PRZYCZYNIŁO
SIĘ POLSKA

POLSKA
W ROKU 1918
WŁADZĄ W
DIA W BITWIE
NIAŁO CHRYŚ
I POLSKI

POLSKA
W ROKU 1918
WŁADZĄ W
DIA W BITWIE
NIAŁO CHRYŚ
I POLSKI

POLSKA
W ROKU 1918
WŁADZĄ W
DIA W BITWIE
NIAŁO CHRYŚ
I POLSKI

POLSKA
W ROKU 1918
WŁADZĄ W
DIA W BITWIE
NIAŁO CHRYŚ
I POLSKI

POLSKA
W ROKU 1918
WŁADZĄ W
DIA W BITWIE
NIAŁO CHRYŚ
I POLSKI

POLSKA
W ROKU 1918
WŁADZĄ W
DIA W BITWIE
NIAŁO CHRYŚ
I POLSKI

POLSKA
W ROKU 1918
WŁADZĄ W
DIA W BITWIE
NIAŁO CHRYŚ
I POLSKI

POLSKA
W ROKU 1918
WŁADZĄ W
DIA W BITWIE
NIAŁO CHRYŚ
I POLSKI

POLSKA
W ROKU 1918
WŁADZĄ W
DIA W BITWIE
NIAŁO CHRYŚ
I POLSKI

POLSKA
W ROKU 1918
WŁADZĄ W
DIA W BITWIE
NIAŁO CHRYŚ
I POLSKI

POLSKA
W ROKU 1918
WŁADZĄ W
DIA W BITWIE
NIAŁO CHRYŚ
I POLSKI

FRAN
KAROL
POLSKA
W ROKU 1918
WŁADZĄ W
DIA W BITWIE
NIAŁO CHRYŚ
I POLSKI

FRAN
KAROL
POLSKA
W ROKU 1918
WŁADZĄ W
DIA W BITWIE
NIAŁO CHRYŚ
I POLSKI

FRAN
KAROL
POLSKA
W ROKU 1918
WŁADZĄ W
DIA W BITWIE
NIAŁO CHRYŚ
I POLSKI

FRAN
KAROL
POLSKA
W ROKU 1918
WŁADZĄ W
DIA W BITWIE
NIAŁO CHRYŚ
I POLSKI

FRAN
KAROL
POLSKA
W ROKU 1918
WŁADZĄ W
DIA W BITWIE
NIAŁO CHRYŚ
I POLSKI

FRAN
KAROL
POLSKA
W ROKU 1918
WŁADZĄ W
DIA W BITWIE
NIAŁO CHRYŚ
I POLSKI

FRAN
KAROL
POLSKA
W ROKU 1918
WŁADZĄ W
DIA W BITWIE
NIAŁO CHRYŚ
I POLSKI

FRAN
KAROL
POLSKA
W ROKU 1918
WŁADZĄ W
DIA W BITWIE
NIAŁO CHRYŚ
I POLSKI

FRAN
KAROL
POLSKA
W ROKU 1918
WŁADZĄ W
DIA W BITWIE
NIAŁO CHRYŚ
I POLSKI

FRAN
KAROL
POLSKA
W ROKU 1918
WŁADZĄ W
DIA W BITWIE
NIAŁO CHRYŚ
I POLSKI

FRAN
KAROL
POLSKA
W ROKU 1918
WŁADZĄ W
DIA W BITWIE
NIAŁO CHRYŚ
I POLSKI

FRAN
KAROL
POLSKA
W ROKU 1918
WŁADZĄ W
DIA W BITWIE
NIAŁO CHRYŚ
I POLSKI

WSPÓLNIE WILANA

MIKOŁAJ
HORTHY

BATHORY

STEFAN

NAPILNA
KIESZCZYKOWSKI
WOSCI WYRAZDZ
NIE POLALIC

W R. 1832 z OKAZJI ZGROMA-
DZENIA NARODOWEGO DEB.
I KOLCZ BY ZJAWIŁA SI
"KROL ZNALAZŁ SPOSOB

KREW BOHATE

ROW - POLSKICH I

WĘGERSKICH OBWIAZUJE:

WSPÓLNA GRANICA POLSKO-WĘGERSKA JEST
POWODZENIA WSPÓLNEJ WALKI O BYT W

JAN

SOBIEWSKI

WLADISLAW
WARNENCKA

